

GIMNAZIJA MATIJE ANTUNA
RELJKOVIĆA, VINKOVCI
26. - 27. TRAVNJA 2023.

DRŽAVNO NATJECANJE-
IZLOŽBA IZ VIZUALNIH
UMJETNOSTI I DIZAJNA LIK

**MINISTARSTVO ZNANOSTI
I OBRAZOVANJA
REPUBLIKE HRVATSKE**

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Vinkovci, 26. – 27. travnja 2023.

SADRŽAJ

RIJEČ RAVNATELJICE IVANE BILJAN	1
DRŽAVNO POVJERENSTVO	2
POVIJEST GIMNAZIJE	5
POVIJEST VINKOVACA	7
GEOGRAFSKI POLOŽAJ I OPĆI PODATCI O VUKOVARSKO – SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI	20
SUDIONICI	23
SPONZORI	26

RIJEČ RAVNATELJICE IVANE BILJAN

Dragi učenici i mentori!

Poštovani i dragi gosti,
izvršni *umjetnici* i njihovi mentori iz cijele Hrvatske, dobro došli u Slavoniju, Vukovarsko-srijemsku županiju, u Vinkovce i našu Gimnaziju Matije Antuna Reljkovića koja je domaćin ovogodišnjega državnog natjecanja LIK 2023.

Na tu veliku čast da budemo domaćini obvezale su nas naša učenica, prošlogodišnja prvakinja, Klara Crčić i njezina mentorica Mihaela Gelemanović Pračaić. One su svojim talentom, predanim radom i uživanjem u onom što rade - kreativnom stvaranju, još jednom pokazale i dokazale koliko je to važno za postizanje uspjeha u umjetnosti, kao i u životu.

Ova Gimnazija izvela je brojne generacije učenika koji su ostavili trag u znanosti i umjetnosti, javnom životu Vinkovaca, Slavonije i šire. Likovnjaci su ovu školu učinili najzabavnijim mjestom u gradu jer su uživali sa svojim nastavnicima razvijajući krila koja su ih nosila u nepregledna prostranstva koja prostim okom nisu vidljiva.

Poznati gimnazijalac Slavko Kopač prve je slikarske poduke dobio u ovoj Školi od svog gimnazijskog nastavnika crtanja i kao Vinkovčanin s periferije Europe ušao u krug najznačajnijih umjetnika 20. stoljeća. Njegove riječi svakomu od vas mogu biti poticaj da ustrajete u onom što volite i za što imate talent: *Ja sam bio u nesretnom položaju, jer je Dubuffet počeo vladati svijetom. Što sam ja, čovjek s periferije Europe, mogao napraviti? Ili se skloniti ili mu se pokloniti? Nisam se sklonio, ali nisam se ni poklonio. Zašto bih?...*

Svi koji ste došli na državno natjecanje imate svoje mjesto i ulogu na velikoj svjetskoj pozornici, a vaši mentori počeli su vas pripremati za buduće uloge i uspjehe koji su pred vama uz Opomenu: *Čovječe pazi da ne ideš malen ispod zvijezda!* I Antun Branko Šimić bio je učenik ove Škole koja je širom otvorila vrata i za tebe, zato *Pusti da cijelog tebe prođe blaga svijetlost zvijezda!*, učini nas i ovu školu vrjednijima. Sigurno ćete ostaviti trag u učionicama, srcima, ali vjerujem i povijesti ove Škole, jer ste došli pokazati najvrjedniji dar koji imate, a to je vaše znanje i talent koje ste stekli i usavršili marljivim radom s vašim učiteljima/nastavnicima. Učeći jedni od drugih otvarate nove vidike i mogućnosti stvaranja, taj reciprocitet procesa učenja i poučavanja, iskustvo učiteljske uloge Kopač je najbolje opisao riječima: *Pravi učitelj, to su bila djeca, a učenik sam bio ja.*

Nadam se da će vaš boravak u našem, a sada i vašem gradu, gimnaziji, Slavoniji biti ispunjen uspjehom i dobrim raspoloženjem te vas inspirirati kao brojne umjetnike. Rasplešite svoje talente u rasplesanoj Slavoniji, a Bosut i sjaj Orionu neka vam pruže potrebnu inspiraciju. Uživajte, jer svi smo dali dio sebe da se pokažemo dobrim domaćinima, kako slavonska duša jedino zna.

Čestitam vam na putu koji ste prošli da dođete do državnog natjecanja i želim vam puno hrabrosti da nastavite kako najbolje umijete. Svi vam želimo da doživite ljepotu našeg kraja jer *Ona je na priliku zemaljskoga raja.*

*Slavonijo, zemljo plemenita,
Vele ti si lipo uzorita,
Nakićena zelenim gorama,
Obaljana četirim vodama.
Na priliku zemaljskog raja.*

(M. A. Reljković, *Satir iliti diviji čovik*)

Ravnateljica Gimnazije Matije Antuna Reljkovića u Vinkovcima
Ivana Biljan, prof.

DRŽAVNO POVJERENSTVO

Članovi Državnoga ispitnoga povjerenstva, šk. god. 2022./2023.

1. Blaga Petreski, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Split – predsjednica
2. Stela Čturić, akad. slikar – grafičar, OŠ Vidici, Šibenik – član
3. doc. dr. art. Marina Đira, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Sveučilište u Zadru - član
4. Mihaela Gelemanović Pracaić, prof. lik. umjetnosti, Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci – član
5. dr. sc. Srećko Jurišić, Odsjek za talijanski jezik i književnost, Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Odsjek za kazališnu umjetnost, Umjetnička akademija Split – član
6. dr. art. Jelena Kovačević, Katedra za likovnu, lutkarsku i dramsku umjetnost, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek – član
7. Marija Matić, prof. lik. kulture, OŠ August Cesarec, Ivankovo – član
8. Dr. art. Ines Matijević Cakić, Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet sveučilišta u Osijeku
9. Vinka Mortigija Anušić, akad. slikar – grafičar, Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zagreb – član
10. Zvezdana Prohaska, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Rijeka – član

PROGRAM

Srijeda, 26. travnja 2023.

1. dan

do 15:00	dolazak sudionika	<i>Hotel Slavonija</i>
15:00 – 16:00	okupljanje, upoznavanje i druženje sudionika u školi	<i>Gimnazija M. A. Reljkovića</i>
16:30 – 19:00	likovna radionica natjecanje LK, LU, VUD	U potkrovlju škole
	U vrijeme trajanja likovnih radionica za učenike mentori imaju priliku poslušati kratko predstavljanje škole pod vodstvom prof. Jasenke Celić	Učionica fizike
19:30 – 21:00	večera	<i>Hotel Slavonija</i>
19:30 – 20:30		<i>Gimnazija M. A. Reljkovića</i> objava privremenih rezultata natjecanja, uvid u radove i žalbeni postupak
22:00		objava konačnih rezultata natjecanja

Četvrtak, 27. travnja 2023.

2. dan

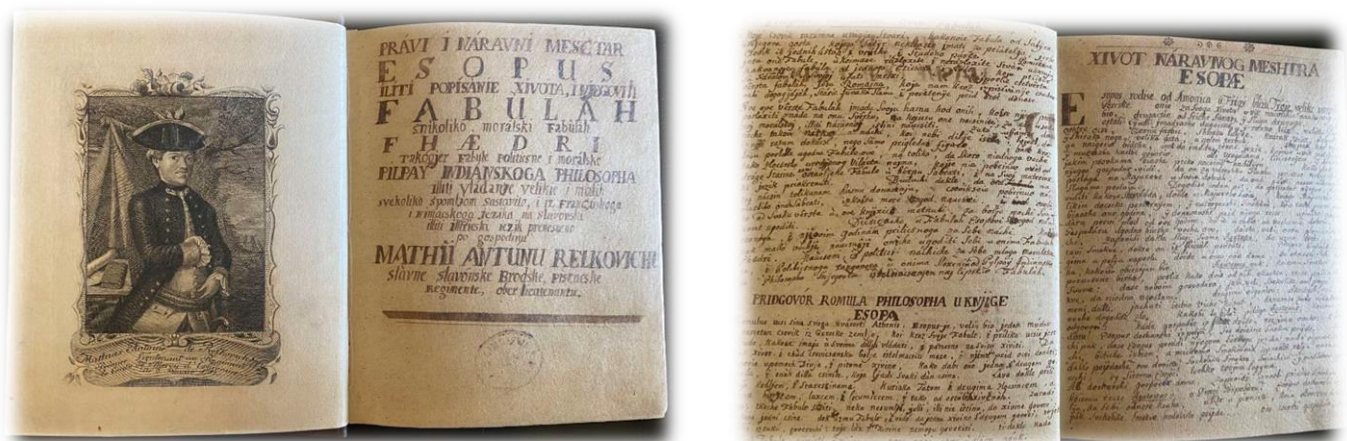
7:00 – 9:00	Doručak	<i>Hotel Slavonija</i>
9:30	Okupljanje sudionika natjecanja ispred škole i zajedničko fotografiranje	
9:40 – 11:30	mogućnost obilaska Gradskog muzeja uz stručno vodstvo i kratke radionice za učenike	<i>Gradski muzej Vinkovci</i>
	šetnja, razgled grada Vinkovaca uz vodstvo - profesorica vinkovačke Gimnazije	
12:30 – 13:30	škola domaćin program i proglašenje nagrađenih učenika i mentora	<i>Gimnazija M. A. Reljkovića</i>

MATIJA ANTUN RELKOVIĆ

Matija Antun Relković hrvatski je književnik iz razdoblja prosvjetiteljstva čiji je rad obilježen nastojanjima da kulturno i gospodarski uzdigne zaostalu slavonsku sredinu. Rodio se 1732. u Svinjaru, danas Davoru, kao sin graničarskog kapetana. Nakon osnovne naobrazbe u franjevačkom samostanu u Cerniku te niže gimnazije u Ugarskoj priključuje se vojsci. Služio je po raznim krajevima Carevine, napredujući do čina kapetana, a tijekom sedmogodišnjeg rata 1757. godine zatočen je i poslan u Frankfurt na Odri gdje je naučio njemački jezik, upoznao se s europskom književnošću i usvojio prosvjetiteljske ideje. Godine 1785. dodijeljen mu je plemićki status te je sljedeće godine umirovljen. Umro je u Vinkovcima 1798. godine.

Relković je u književnosti ostao zapamćen po svome spjevu *Satir iliti divji čovik*, čije

prvo izdanje izlazi 1762. godine u Dresdenu. Nastao je kao reakcija na loše gospodarske prilike, kulturnu zaostalost te moralnu upitnost slavonskoga društva. U tom prosvjetiteljskom epu Relković nudi niz rješenja za nadvladavanje problema uzrokovanih dugom turskom vladavinom u Slavoniji. *Satir iliti divji čovik* je didaktičko-satirički spjev od 11 pjevanja u desetercima, u kojemu se autor oslanja na prosvjetiteljske i racionalističke ideje koje dominiraju Europom tog doba, a koje je upoznao u Njemačkoj. Drugo izdanje, tiskano 1779. godine u Osijeku, proširena je verzija djela u kojoj je liku Satira pridružen lik Slavonca. Djelo je bilo iznimno popularno, čemu ide u prilog i činjenica da je prvo izdanje rasprodano u nepune dvije godine.

Slika 1 Bilježnica M. A. Reljkovića u koju je zapisao sva svoja djela (vlasništvo Gimnazije)

POVIJEST GIMNAZIJE

Početak djelovanja Gimnazije veže se uz vladavinu carice Marije Terezije, prosvijećene apsolutistice koja je u skladu s kameralističkim idejama provela reformu školstva. Njezinom odlukom viša se latinska škola 1779. godine iz Petrovaradina prebacuje u Vinkovce. Važnost ove škole uočava se u tome da je ona jedina u Vojnoj krajini od Zemuna do Zagreba. Godine 1792. otvara se prvi razred samostalne četverogodišnje škole – gimnazije, a vinkovačka Gimnazija bila je u cijeloj Hrvatskoj tek šesta škola te vrste.

Godine 1850. dodan je Hrvatski jezik kao zaseban predmet pod nazivom „Ilirski jezik”. 1855. godine prvi je put održan ispit zrelosti ili matura. Tijekom Bachova apsolutizma nastava se počinje odvijati na njemačkome jeziku, a zalaganjem bana Josipa Šokčevića, Vinkovčanina i člana Gimnazije, hrvatski jezik uveden je 1860. godine kao nastavni jezik za Vjeronauk i Povijest. Hrvatski jezik sve se više koristi u nastavi, tako da je školske godine 1875./1876. prvi put održana matura na hrvatskom jeziku. Zbog povećanja broja učenika izgrađena je nova zgrada, pa je stogodišnjica Škole proslavljena novom zgradom koja je dovršena u kolovozu 1879. godine. Posvetu zgrade izvršio je biskup Strossmayer, veliki mecena vinkovačke Gimnazije. Ukinućem Vojne krajine škola je dobila naziv „Kraljevska velika gimnazija u Vinkovcima” te je došla pod upravu Kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu. Na temelju popisa učenika može se zaključiti da je škola krajem 19. stoljeća bila važna odgojno-obrazovna ustanova od Pečuha do Hercegovine, od Novske do Zemuna.

Promjene tijekom 20. stoljeća nisu zaobišle ni Gimnaziju. Za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata zgrada škole koristila se kao ratna bolnica, a nastavni sustavi i nazivi škole mijenjali su se s obzirom na države i vlasti koje su se izmjenjivale. Škola je obnovljena nakon Drugog svjetskog rata, a reformom niži razredi prelaze u osmogodišnje škole, a viši postaju razredi srednje škole. 1966. godine Skupština općine Vinkovci mijenja naziv škole u „Gimnazija Matija Antun Reljković”. Šuvarovom reformom Gimnazija je spojena sa Srednjom medicinskom školom u Centar za usmjereno obrazovanje „M. A. Reljković”, što dovodi do ukidanja gimnazijskih programa 1981. godine.

Nakon promjena koje su nastupile početkom 90-ih godina, obnavlja se rad Gimnazije odlukom Skupštine općine Vinkovci 5. lipnja 1991. godine.

Gimnazija ne bi opstala bez svojih učenika koji su njezin najvažniji dio. Velik broj njih ostvario je značajan uspjeh nakon završetka Gimnazije: Milan Emil Amruš (vojni liječnik i političar),

Andrija Štampar (liječnik i sveučilišni profesor), Ivan Hetrich (redatelj, tv-voditelj), Slavko Kopač (akademski slikar, kipar i keramičar), Mirko Filipović – CRO Cop (sportaš), Oton Kučera (fizičar i astronom), Joza Ivakić (pisac, dramaturg, redatelj), Miroslav Slavko Mađer (književnik), Ivan Kozarac (književnik), Josip Kozarac (književnik, inženjer šumarstva), Josip Runjanin (glazbenik), Antun Branko Šimić (književnik), Josip Šokčević (hrvatski ban), Nada Subotić (glumica), Vanja Drach (glumac) i drugi.

Detaljnije o povijesti naše škole pročitajte koristeći se QR kodom.

Slika 3 Spomenik Josipu Kozarcu

(izvor: fotografija Saula Tikvića)

Slika 2 Spomenik Mariji i Ivanu Kozarcu

(izvor: fotografija Saula Tikvića)

POVIJEST VINKOVACA

Slika 4 Sopot

(izvor: fotografija Saula Tikvića)

Vinkovce se s razlogom naziva europskim Jerihonom jer su najstarije kontinuirano naseljeno mjesto u Europi. Kontinuitet naseljenosti započinje prije više od 8000 godina. Naime, u 6300. godinu pr. Krista datiran je lokalitet *tell* Tržnica (Durman, 2006), najveće prapovijesno naselje na području Vinkovaca koje je pripadalo nositeljima starčevačke kulture i koje se nalazilo na lijevoj obali Bosuta, zaštićenoj od poplava i pogodnoj za život. Stotinjak metara jugoistočno od *tella* Tržnice postojalo je drugo starčevačko naselje – Ervenica, koje je ime dobilo prema istoimenom potoku koji se ulijevao u Bosut. Kasnije se na području Ervenice, jugoistočno od starčevačkog naselja, javlja i sopotska kultura koja je naziv dobila prema lokalitetu Sopot, koji se nalazi 5 kilometara jugozapadno od Vinkovaca (Dizdar i dr., 2002), a koja, kao i starčevačka, pripada kamenom dobu. Promjene u eneolitiku zahvatile su i pripadnike badenske kulture koji su uništili sopotsko naselje, a prema arheološkom materijalu naslućuje se da je ono bilo zahvaćeno požarom (Korda, 1954). Pripadnici te kulture naselili su se na području Tržnice uz Bosut i na Dirovu brijegu, prirodnom uzvišenju koje se nalazi na mjestu ušća potoka Nevkoš u Bosut (Dizdar i dr., 2002). Paralelno s prodorom Indoeuroljana javlja se i vučedolska kultura koja je nastala na području Slavonije i Srijema, a proširila se i na mnoga srednjoeuropska područja. Njezini pripadnici nisu gradili nova naselja, nego su preuređivali postojeće *tellove* uređivanjem strmih padina i dizanjem palisadnih zidova kao što su učinili i na *tellu* Tržnica. Centar je njihova naselja na položaju Hotela Slavonije, a na području Ervenice otkriveno je i drugo naselje vučedolske kulture za koje se, na osnovi analize keramičkih nalaza, smatra da je riječ o podgrađu (Ljoljo, 2019). Najvažniji ostatak vučedolske kulture u Vinkovcima predstavlja terina Orion – posuda s ispupčenim donjim dijelom, koja je pronađena iskapanjima na području lokaliteta Hotel Slavonija. Ukrašena je s četirima paralelnim trakama koje

predstavljaju četiri godišnja doba, koja su obilježena dizanjem i spuštanjem određenih zvijezda, a svaka traka bila je podijeljena u dvanaest polja, za koja se smatra da predstavljaju tjedne u jednom godišnjem dobu koje traje tri mjeseca. Prva traka na posudi, koja je ujedno i najviše oštećena, predstavlja proljeće, druga ljeto, treća jesen, a četvrta, koja je najbolje sačuvana, zimu. Na posudi su različitim simbolima prikazani Sunce, zvijezda Kasiopeje (u obliku slova „W“, odnosno znaka „Σ“), Labuda (u obliku slova „X“), Plejade (u obliku koncentrične kružnice s točkom u sredini), Pegaza i Riba (u obliku dvaju dijagonalno preklapljenih kvadrata) te Orion (u obliku četiriju točaka koje oblikuju kvadrat, s jednom točkom u sredini, što zapravo predstavlja pet zvjezdica) (Durman, 2000). Potonje je zvijezde Vučedolcima bilo vrlo važno. Naime, ono se na nebu pojavljivalo otprilike od 1. studenog do proljetne ravnodnevice, pa je zalaženje Orionova pojasa za obzor simbolički moglo predstavljati i početak proljeća, a time i nove godine (Durman, 1999). Zahvaljujući bakrenodobnoj osnovici te tehnologiji proizvodnje bronce u brončanom dobu razvila se vinkovačka kultura. Njezini stanovnici nastavili su živjeti na položajima na kojima je i vučedolsko stanovništvo imalo svoja naselja. Osim vinkovačke kulture, u naselju na Tržnici pronađeni su i glineni i kameni kalupi za lijevanje šupljih sjekira povezani s Belegiš II kulturnom grupom, a na položaju nekadašnje Name u centru grada pronađen je i ulomak glinenog kalupa za lijevanje srcolikih privjesaka vezan uz vatinsku kulturu. Kako je sredinom 8. stoljeća pr. Krista došlo do razvijanja metalurgije željeza i novog kulturnog i tehnološkog procvata kojim je označen kraj brončanog i početak željeznog doba, na području Vinkovaca pronađeni su ostatci starijeg (Hallstadt) i mlađeg (Laten) željeznog doba, pri čemu je veći broj nalaza vezan uz mlađe željezno doba čiji su nositelji Kelti. Oni su oblikovali dva naselja od kojih je jedno otvorenog tipa na Ervenici, a drugo utvrđeno na Dirovu brijegu. Prvo nije bilo fortificirano jer je bilo smješteno na povišenom položaju i okruženo tokovima Bosuta i potoka Ervenice s južne, sjeverne i zapadne strane, a drugo jest i to tako da je zemljani bedem bio podignut oko cijelog naselja, osim s južne strane okrenute Bosutu (Dizdar, 2001). Tu su utvrdu i naselje oko osme godine, u doba Batonskih ustanaka, razorili i spalili Rimljani kada su pokorili Ilire i osvojili i to područje.

Budući da je dotadašnje upravno i gospodarsko središte na Dirovu brijegu bilo razoreno, rimske *Cibalae* počele su se razvijati oko središnjega prapovijesnog naselja – lokaliteta Tržnica. Početkom 1. stoljeća Cibale nisu bile samostalna općina jer su njeni stanovnici sudjelovali u Batonskom ustanku, pa su najvjerojatnije pripadale Kornakatskoj općini – *civitas Cornacatium*. U 2. stoljeću tu se nalaze i naseljeni veterani. Vlast u općini bila je u rukama rimskih građana jer je na čelu općine bio rimski časnik iz područnih pomoćnih postrojbi – *praefecti civitatis*, ili centurioni obližnjih legija. Kada je riječ o urbanom razvoju grada, on se može pratiti kroz građevinske faze. Naime, prva faza romanizacije intenzivnije je počela za vrijeme Flavijevaca, osobito za vrijeme Vespazijana (69.

– 79.) i obilježena je drvenom gradnjom. Podatci o napredovanju Cibala vežu se uz cara Hadrijana kada su Cibale stekle status municipija, za što je potvrda žrtvenik koji je vijećnik Marko Ulpije Fronto Emilijan posvetio božanstvima Liberu i Liberi. To je u izravnoj vezi i s urbanim razvojem, jer drugoj fazi pripada tzv. tvrda gradnja pa su objekti građeni od opeke i kamena, a obrambeni sustav grada činio je dvostruki zemljani bedem širine od 12 do 14 m. To je razdoblje prekinuto Markomanskim ratovima, u kojima je spaljen veći dio drvene građevinske faze, a nakon kojih su na cibalsko područje naseljeni barbarski Kotini koji su počeli isušivati okolne močvare. Izborom Septimija Severa (193. – 211.) za cara počelo je razdoblje relativnoga mira i prosperiteta Panonije, a u vrijeme Karakale (198. – 217.) Cibale dobivaju i najveći mogući gradski status – status rimske kolonije, o čemu, između ostalog, svjedoči i žrtvenik iz Vinkovaca koji je podigao dekursion kolonije Elije Prokul i posvetio bogu Jupiteru. U to vrijeme Cibale dobivaju svoju treću urbanu fazu, odnosno drugu tvrdu gradnju, čiji je obrambeni sustav činio jednostruki zemljani bedem širine oko 14 metara. Oblik naselja i nalazi upućuju na boravak vojne postrojbe u Cibalama, vjerojatno breučke. Rimski se forum djelomično poklapa s današnjim Trgom bana Josipa Šokčevića. Zahvaljujući blizini granice, dobrim cestovnim vezama (Emona – Carigrad, Sredozemna cesta, Posavska cesta), kao i vodenoj komunikaciji Bosutom, Cibale su se razvile u trgovačko središte u koje je roba stizala iz svih krajeva Carstva. Kako su Cibale za ono vrijeme bile veliki grad, nije čudo da su imale vodovod, koji se napajao iz potoka Ervenice, i kanalizaciju, čiji je sustav rađen od opeke tako da su iz kuća uži kanali vodili u veće ulične kanale koji su odvodili otpadne vode do glavnoga kolektora, a od njega prema Bosutu. Rimske nekropole prema tadašnjem običaju bile su smještene uz glavne ceste na prilazima gradu, na sve četiri strane svijeta (Iskra Janošić, 2005). Nadalje, i u građanskim ratovima tijekom 4. stoljeća Cibale su bile vrlo važne; 314. godine kod Cibala se dogodila bitka između rimskih trupa cara Konstantina, na jednoj, i rimskih trupa njegova suparnika Licinija na drugoj strani, a 351. godine nakon bitke kod Siscije između cara Konstancija II. i uzurpatora Magnencija, Konstancije se povukao u Cibale gdje je sagradio utvrđen logor (Kujundžić, 2014). Također, uz Vinkovce se vezuje cibalska carska dinastija koju čine trojica vladara – Valens, Valentinijan i Gracijan. Valentinijan, koji je 321. godine rođen u Cibalama, nakon smrti dotadašnjeg cara, 25. veljače 364. godine u Nikeji pred trupama je proglašen carem, a već 28. ožujka u Hebdomonu, vojnom logoru nedaleko Konstantinopola, koji od tog događaja postaje stalno mjesto krunidbe bizantskih careva, za suvladara je izabrao svoga brata Valensa. U Sirmiju su izvršili administrativnu podjelu carstva – Valensova je prijestolnica bila u Carigradu, a Valentinijanu je dopao veći dio carstva. U njegovo vrijeme dogodio se prodor Alemana, Kvada i Sarmata, koji je s teškoćom zaustavljen, a za vrijeme pregovora s Kvadima 17. studenog 375. preminuo je. Nedugo zatim, u bitci kod Hadrijanopolisa s Vizigotima 376. godine Valens je poginuo; ne zna se točno je li bio pogođen strijelom ili je kuća u kojoj se skrivao bila zapaljena. Nakon te

pobjede započelo je prodiranje Vizigota u Ilirik, pa je tijekom 378. g. prema mišljenju jednih došlo do paljenja i pustošenja Cibala, što drugi (Andrić, 2007) dovode u pitanje i smatraju da je došlo do oštećenja većine gradske i prometne infrastrukture, uz pretpostavku da se raselio veći broj stanovništva (Grgurovac, 2008). Treći pripadnik dinastije bio je Valentinijanov sin Gracijan, koji je u vrijeme stričeve smrti već vladao očevim dijelom carstva. Budući da je njegov polubrat tada bio vrlo mlad, Gracijan je postao odgovoran za čitavo Carstvo, a kako teret odgovornosti nije želio preuzeti, u siječnju 379. hispanom zapovjedniku Teodoziju dodijelio je istočni dio s dijecezama Dacijom i Makedonijom. Nedugo nakon toga 383. g. Gracijan je ubijen u Lugdunu u dvadeset i petoj godini života. Za razliku od njegova strica Valensa koji je bio arijanac, njegov otac Valentinijan bio je veliki poklonik kršćanstva (Vulić, 2010) pa se Valentinijanovim djelom smatra memorijalno-sakralni kompleks Kamenica, koji se prostirao na 4000 m² i sastojao od crkve, dviju kapelica, baptisterija i drugih objekata (Vulić, 2012). Naime, Cibale su kao vrlo istaknuto ranokršćansko središte već u 3. stoljeću imale svog biskupa imenom Euzebije, koji je umro kao mučenik u progonima kršćana za cara Valerijana 258. godine. U progonima za vrijeme Dioklecijana i Maksimilijana 304. godine, nakon mučenja provedena po nalogu Proba, namjesnika Panonije Inferior, spaljen je Polion negdje u okolici jedne milje od grada – vjerojatno na lokaciji Kamenica, današnjoj njivi u Prišincima (Matković, 2019), na kojoj je njemu u sjećanje i sagrađen taj crkveni kompleks.

Kada je riječ o uništenju antičkih Cibala, ono je danas prilično nerazjašnjeno. Iako neki povjesničari smatraju da su *Cibalae* uništene uslijed većeg prodora barbarskih plemena, to nije u potpunosti dokazano arheološkim ni pisanim izvorima. Više je vjerojatno da se dogodilo postupno propadanje grada, tj. da je uslijed barbarskih napada oštećena prometna infrastruktura, da je gradska uprava izgubila značaj, a područje postalo nesigurno za život, zbog čega se stanovništvo odlučilo na migraciju (Andrić, 2007). Naime, u kontekstu vlasti Vizigota, Huna, Ostrogota, Gepida, Langobarda, Avara i njihovih saveznika Slavena; Franaka, Bugara i Mađara u Panoniji, među arheološkim nalazima iz doba seobe naroda na području Vinkovaca prevladava gepidska sastavnica, a od 7. stoljeća važna je i ona avarsko-slavenska. Ugrubo rečeno, na prostoru jedne od cibalskih nekropola, one zapadne (Andrić, 2007), u vrijeme Ladislava (1077. – 1095.) sagrađena je ranoromanička crkve sv. Ilije, veličine 33 m² (Petković, 2006) oko koje se počelo razvijati srednjovjekovno naselje na području današnjih Vinkovaca. Pretpostavlja se kako je štovanje sv. Ilije na ovome području povezano sa slavenskim štovanjem Peruna – boga groma i munje, pa postoji mogućnost da se na tom mjestu nalazilo ritualno mjesto štovanja Peruna (Skupina autora), što je prema mišljenju nekih čista spekulacija (Andrić, 2007). Ta je crkva prodorom Tatara 1242. g. oštećena, ali ubrzo nakon toga i obnovljena. Pretpostavlja se kako je zbog porasta stanovništva postala premala, pa je na jednom dijelu njenih temelja izgrađena nova crkva, dok je stara crkvica ubrzo porušena (Bušić, 2002). Nova je crkva

najvjerojatnije sagrađena na početku 14. st., ali i dalje se još uvijek ne zna točna godina njezine gradnje (Skupina autora) premda je gotička (Grgurovac, 2008). Smatra se da je izgrađena u vrijeme vladavine prvih poznatih velikaša koji su upravljali posjedom *Zenthelye* (Ilinci / Sveti Ilija) – roda Szente-Mágósc, poznatih i kao Baćinski. Tijekom njihove vladavine naselje Sveti Ilija doživjelo je gospodarski i graditeljski napredak, na što su utjecali i ugarski vladari zakonima. Npr., jedan od njih odnosio se na pokapanje uz crkve, što je utjecalo na okupljanje stanovništva oko nove crkve i razvoj naselja. Stanovništvo Sv. Ilije velikim se dijelom bavilo obrtom i trgovinom, čemu u prilog govori činjenica o održavanju sajмова u vrijeme Miholja sredinom 14. stoljeća te u vrijeme Bartolova krajem stoljeća (Andrić, 2007). Smatra se da su području Svetog Ilije pripadala mnoga manja naselja, koja su s vremenom nestala, a čiji se spomen sačuvao u imenima današnjega vinkovačkoga hatara kao npr.: Borinci, Draganovci, Leskovac, Trbušanci, Rvenci, Kanovci, Kunjevci, Zalužje, Keljenovci i dr. (Grgurovac, 2008). Tijekom 15. st. javlja se više velikaških obitelji koji su s Baćanskima bili suvlasnici naselja Sveti Ilija – upitno je za Alšanske u prvoj polovini 15. stoljeća (Andrić, 2007), ali ne i za Talovce i Gorjanske u prvoj, odnosno drugoj polovici istog stoljeća. Kada je potkraj stoljeća, poslije smrti Matije Korvina, došlo do spora oko budućeg kralja – Vladislava Jagelovića ili Maksimilijana Habsburgovca – Lovro Bánffy Gorjanski i Ivan Kishorvát isprofilirali su se kao Maksimilijanove pristaše. Tijekom borbi s Maksimilijanom Vladislav je Ivan Kishorvátu od Hlapčića i Lovri Bánffyju oduzeo sva imanja i dodijelio ih svojim vjernim podanicima, erdeljskom biskupu Ladislavu i njegovoj braći Petru i Matiji Gerébu od Vingárta te tamiškom županu Pavlu Kinizsiju, a jedno od njih bio je i kaštel Slavkovac (Slakovci), u čijem se popisu navodi i dio koji je bio odvojen od tog kaštela – *Szentillye* i 17 posjeda (Liskovci, Zalužja, Petrovci, Baškovci, Zablaća, Kunovci, Šankovci, Bozjaš,¹ Kršinci, Fetečkovci, Draganovci, Milenovci, Ivanovci, Matkovci, Kisfalud, Milovac i Vinkovci) koji su s njim činili jednu vlastelinsku cjelinu. Značajno je da se u tom popisu prvi put spominju Vinkovci, kao jedno od područnih naselja Sv. Ilije, u čijoj su se blizini nalazili i kojem su u posjedovnom smislu bili podređeni. Dakle, iako se *Szentillye* nigdje izričito ne navodi kao središte zasebnoga vlastelinstva (ponajprije zato što u njemu nije bilo plemićke utvrde), nema dvojbe da su mu u privrednom i crkvenom pogledu gravitirala okolna manja naselja. Potkraj stoljeća naselje je bilo u rukama velikaša Geréba, sve do smrti posljednjeg člana te velikaške obitelji, kada su Kishorváti i Bánffy Gorjanski vratili svoje posjede. Posljednji poznati vlasnik posjeda prije osmanskih osvajanja bio je Vid Serlyth od Szentillyea, a ne zna se točno je li bio njegov jedini vlasnik ili suvlasnik (Andrić, 2007). Upravo u to vrijeme trajali su jaki napadi Osmanlija na ove prostore.

Nakon Mohačke bitke 1526. područje oko Bosuta i Vuke u današnjoj široj vinkovačkoj okolini bilo podijeljeno u dva dijela tako da su lijevu stranu Pobosuća i desno Povučje izuzev

¹ Andrić (2017) navodi Bozjaš, no vjerojatno je riječ o Bazjašu.

Nijemaca zauzeli Osmanlije, dok je ostali dio od Ilače, Vinkovaca i Cerne na zapad ostao u sklopu hrvatsko-ugarske države (Crnčan, Dević, 2004). Nakon Sulejmanove stanke zbog azijskog rata, 1536. počela su ponovna osvajanja tijekom kojih je vinkovački kraj bio preplavljen osmanskim vojskom (Petković, Rapan Papeša, 2011). Ne zna se točno kada je osmanska vojska osvojila naselje Sv. Ilija, ali ono se sigurno u sastavu Osmanskog Carstva nalazilo 1536. g., jer tada su osvojeni dijelovi središnje i zapadne Vukovske županije. Kada je osnovan Srijemski sandžak, naselje je stavljeno pod upravu nahije Ivankovo (Skupina autora), a u defterima je zabilježeno kao „selo Vinkovci, drugim imenom Ilinci“ (*kariye-i Vinqivče nam-i diđer Ilīnče*). U njima se za Ilince (nekadašnji *Szentillye*) kažu da su mezra, tj. pustoselina ili staro selište, koje obrađuju žitelji selâ Vinkovci, Trbušanci i Ostrova (Andrić, 2007). Naime, vjeruje se da je srednjovjekovno trgovište *Szentillye*, za razliku od više manjih naselja u njegovoj okolini koja su se i pod Turcima održala kao sela, opustjelo jer su ratna razaranja najviše pogodila upravo središnje naselje s velikom župnom crkvom. Zbog toga je tijekom osmanskih pohoda stanovništvo u strahu od osmanskih upada i nadolazećeg zauzimanja napuštalo naselje i selilo u obližnja sela, iz kojih su i dalje mogli obrađivati i koristiti svoje posjede (Andrić, 2007). Tako se s vremenom selo Vinkovci proširilo i na područje Sv. Ilije te se integriralo u jedno naselje – Vinkovci (Grgurovac, 2008). Jedni su taj naziv povezivali uz Vinka, nepoznata, ali razmjerno važna žitelja tog zaseoka pokraj *Szentillyea* u njegovoj najranijoj povijesti, drugi uz sv. Vinka, koji je po pučkom shvaćanju zaštitnik vinograda i vinara pa bi se njegov kult mogao shvatiti kao produžetak rimskog kulta Libera, boga vina, koji je bio važan i u antičkim Cibalama (Andrić, 2007), a treći uz odlazak Osmanlija kada je stanovništvo pronašlo crkvu sv. Ilije obraslu vinovom lozom (Skupina autora), što je upitno jer je i sam naziv postojao prije odlaska i dolaska Osmanlija. Ipak, kako se starije naselje ugasilo, a mlađe ojačalo, tako su i stariji nazivi (*Szentillye*, Ilinci) potisnuti novim nazivom Vinkovci, neovisno od čega je taj on izveden (Andrić, 2007). U osmanskim razdoblju počinje se upotrebljavati naziv Meraja, što u prijevodu znači trg, tržnica. Navedeni naziv potvrđuje kako je trgovište opstalo još neko vrijeme nakon osmanskih osvajanja (Bušić, 2002). Crkva sv. Ilije pretvorena je u filijalnu te se nalazila u sklopu ivankovačke župe (Grgurovac, 2008). Ipak, Vinkovci su oko 1550. ostali bez župe, kada su je uništili kalvini, pridobivši za sebe stanovit dio katolika s tog područja (Crnčan, Dević, 2004). Ipak, proces islamizacije, unatoč primamljivim povlasticama, nikad nije dobio šire razmjere, što se vidi i iz imena stanovnika Vinkovaca, zapisanih u defterima iz vremena Selima II., koja su poglavito kršćanska: Paval (Pavao), Adam, Toma, ... (Andrić, 2007).

Slika 5 Vinkovci danas

(izvor: fotografija Saula Tikvića)

Za razliku od šesnaestog stoljeća koje je obilježeno osmanskim ekspanzijom, osobito u vrijeme Sulejmana II. Veličanstvenog, čitavo je sedamnaesto stoljeće u znaku slabljenja Osmanskog Carstva i njegove moći. To je utjecalo i na položaj katolika u slavonskim prostorima pod osmanskom vlašću, a koji su ujedno bili i najudaljeniji dijelovi toga prostranog Carstva u vremenu njegova naglog slabljenja. Ipak, potkraj sedamnaestog stoljeća osmanska vojska pod vodstvom Kara Mustafe krenula je na Beč, no kako je carska vojska u protunapadu oslobodila Budim, poražena osmanska vojska bježala je prema rijeci Savi, zbog čega je i dio starosjedičkog katoličkog stanovništva također napustio svoja naselja odlazeći u šume i močvare uz vodotoke, štiteći se tako od njihova nasilja. Konačno, 1686. nakon bitke kod Slankamena u kojoj je poginuo Mustafa-paša Ćuprić, zaposjedanjem svih mjesta na lijevoj strani Save do utoka Bosuta u Savu, Slavonija, a s njom i čitava vinkovačka okolica oslobođena je osmanske vladavine nakon 160 godina okupacije (Mažuran, 2005). Točna je godina oslobođenja tog područja nepoznata, ali pretpostavlja se da bi se moglo raditi o 1687. g. Ipak, područje današnjih Vinkovaca i okolna sela bili su raseljeni zbog ratnih zbivanja 1686., o čemu svjedoči popis iz 1697. u kojemu je zabilježeno da je stanovništvo prebjeglo u blizinu današnjeg Antina (Tomašević, 2021). Kako se stanovništvo počelo vraćati, tako se obnavlja i crkva sv. Ilije, kojom su upravljali franjevci, a koja je od 1708. g. posvećena sv. Vinku. Međutim, ona je tijekom

druge polovice 18. st. izgubila sakralnu ulogu i počela se koristiti kao skladište (Skupina autora). Kako se u drugoj polovici osamnaestoga stoljeća postupno mijenja sustav upravljanja župa jer broj svjetovnih svećenika u Pečuškoj biskupiji raste, uprava župa iz ruku franjevac prelazi u ruke svjetovnih svećenika te se franjevci postupno vraćaju u svoje samostane, no u Vinkovcima se uz župnika do 1780. u službi kapelana nalaze i franjevci. U sklopu crkveno-teritorijalnih promjena 1781. Vinkovci su izdvojeni iz sastava Pečuške biskupije i uključeni u sastav Bosanske ili Đakovačke i srijemske biskupije (Crnčan, Dević, 2004). Nadalje, nestankom aga i begova, bečki dvor nipošto nije planirao prostore osvojene od Osmanlija prepustiti matičnim zemljama pa je u Slavoniju poslao povjerenstvo Dvorske komore, koja je, između ostaloga, trebala popisati postojeća i opustjela naselja, stanovništva i zemljišta kako bi se dogovorio iznos zemaljskog poreza te podijeliti Slavoniju na vojni (Paorija) i civilni (Provincijal) dio, odnosno razdvojiti seosko stanovništvo i graničare tako da bi se vojni dio uzdržavao porezom prikupljenim s civilnog dijela. Naime, od graničara, koji su bili učinkoviti u pograničnim sukobima s Osmanlijama, se očekivalo da ratuju za ciljeve Habsburške Monarhije na bojišnicama diljem Europe. Isprva je uspostavljen vojno-komorski kondominij, koji se ogledao u tome što su graničari za vojnu službu bili podložni vojnim vlastima i sudbenosti, dok su u pogledu zemljišta, prava uživanja i korištenja zemljišta, koje je pravom vlasništva pripadalo državi, ovisili isključivo o komorskoj upravi. Graničari nisu bili vlasnici nego samo korisnici i uživatelji vojnog lena. Nakon toga osnovana je i Vojna granica u Slavoniji – 1702. godine, kada je okončan opći premjer zemljišta i njegova podjela na lena ovisno o činu i vojnoj službi graničara i njihovih zapovjednika, čime je provedena refeudalizaciju Slavonije i Srijema. Ipak, u toj provizornoj podjeli na Vojnu granicu i Provincijal Vinkovci, kao i neka druga mjesta, nisu priključeni „Vojnoj granici, već su ostali i dalje pod upravom Dvorske komore“ (Mažuran, 2005). Povojačenje Vojne granice u konačnici je dovršeno sredinom 18. stoljeća, a u vrijeme Marije Terezije dovršeno je i razgraničenje civilnoga i vojničkoga područja, čime je prestao važiti provizorij. Civilni dio, na kojemu su 1745. organizirane Požeška, Virovitička i Srijemska županija, došao je pod vlast hrvatsko-slavonskoga bana, odnosno Ugarskog namjesničkog vijeća, a u vojnom dijelu osnovana je Slavonska krajina sa sjedištem u Osijeku pa su slavonski graničari došli pod upravu osječkoga, a kasnije petrovaradinskoga generala. Novim uređenjem Slavonske vojne krajine 1747. ustrojena je Brodska pukovnija kao sedma od jedanaest pukovnija na području hrvatskih zemalja. Naziv je dobila po glavno vojnoj tvrđavi u Brodu na Savi, iako je sjedište njezina zapovjedništva bilo u Vinkovcima. Ona je bila podijeljena na 12 kompanija, odnosno satnija, kojima su zapovijedali kapetani. (Crnčan, Dević, 2004). Postavljanje Vinkovaca za središte Brodske pukovnije imalo je velike posljedice za urbani razvoj mjesta, što se ogleda i u tome da je izgrađen glavni trg sa zidanim zgradama u baroknom stilu, sjedište pukovnije na samom trgu, stanovi za pukovnijske činovnike u blizini trga, vojno zapovjedništvo Brodske

pukovnije i Glavna straža (današnji muzej grada Vinkovaca), sjedište uprave šuma, sjedište satnije te sjedište generala brigade koje je služilo kao nadzorno tijelo pukovnije i odgovaralo je izravno sjedištu generalata u Osijeku. Sjeverno od središnjeg trga bile su smještene kuće njemačkih stanovnika, istočno od središta kuće pravoslavnih vinkovačkih obitelji, a zapadno od novog središta grada nalazile su se kuće graničara, koje su bile smještene uz rijeku Bosut te u blizini starog središta Vinkovaca, oko crkve Sv. Ilije, u ulicama zapadno i sjeveroistočno od starog središta i naselju Ervenica. S desne strane rijeke Bosut nalazio se *Exercier Platz*, odnosno vojno vježbalište. Odlukom Marije Terezije iz 1764. godine sve su satnije morale imati njemačke škole, pa je u Vinkovcima službena škola otvorena 1765. godine. Iste godine Vinkovci su uzdignuti iz trgovišta do položaja vojnog komuniteta, što je donijelo mnoge povlastice stanovništvu grada. Naime, stanovnici su imali pravo birati predstavnike upravnih tijela poput vijećnika, sindika i suca, što u ostatku Vojne granice nije bio slučaj. Ipak, status građana i pravo biranja uprave komuniteta nije bilo dostupno svim stanovnicima, nego samo obrtnicima i trgovcima koji su trajno naseljeni na prostoru komuniteta. Zbog malog broja stanovnika i niske privredne moći 1787. godine izgubili su taj status (Lazanin, 2006). Nadalje, kako je 1780. godine školsko povjerenstvo preseljeno iz Petrovaradina u Vinkovce, u Vinkovce su došli i matematički učitelj Josip Beck i nadučitelj Engelbrecht koji su počeli svoj obrazovni rad u Vinkovcima, a 1792. godine osnovana je i gimnazija u kojoj su graničari mogli dobiti viši stupanj školovanja i steći bolje uvjete za napredovanje (Marković). Dobar je primjer graničara koji je napredovao školovanjem i sposobnošću Josip Šokčević, sin graničarskog časnika iz Vinkovaca, koji je nakon školovanja u vinkovačkoj osnovnoj školi i gimnaziji pohađao Vojnu akademiju u Bečkom Novom Mjestu i nakon toga imao uspješnu vojnu karijeru tijekom koje je bio general Slavonske vojne granice, a kasnije i hrvatski ban. Graničarski časnik bio je Matija Antun Relković, koji je u svom *Satiru* opisao gospodarske prilike u Slavoniji.

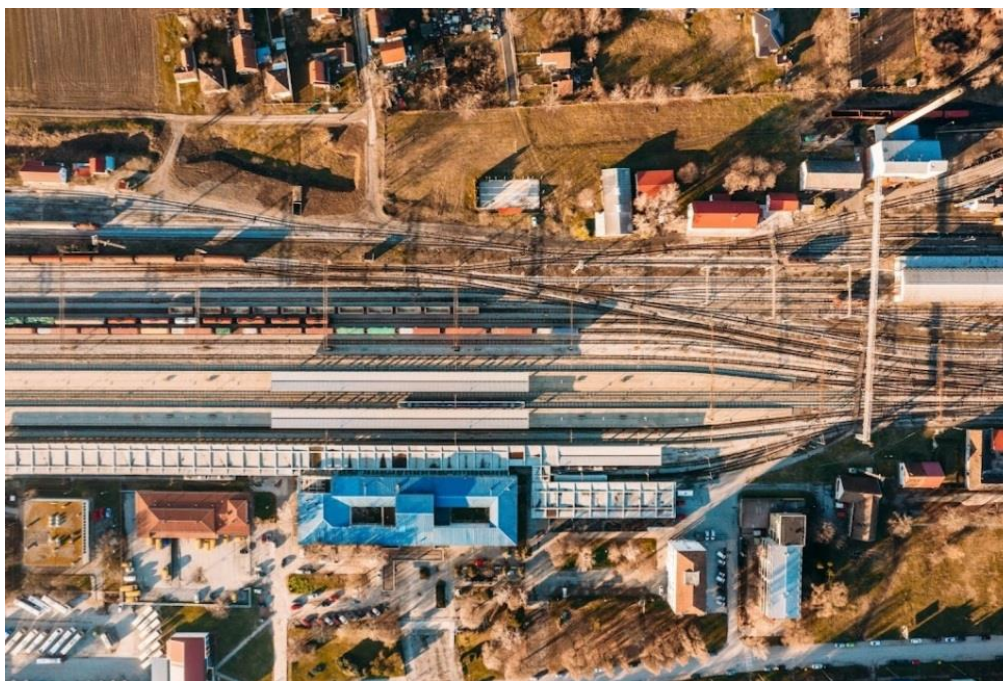

Slika 6 Ulica Dragutina Žanića Karle

(izvor: fotografija Saula Tikvića)

Nagodbom s Ugarskom i uvođenjem opće vojne obveze u Ugarskoj, Vojna krajina zauvijek je izgubila svoju funkciju. Objavljivanjem carskog reskripta 8. lipnja 1871. započelo je razvojačenje koje je završilo 1873., s tim da je proces razvojačenja odnosno prijelazno doba trajalo do 1881., kada je Vojna granica sjedinjena s Banskom Hrvatskom. 1886. ukinuta je prijelazna političko-teritorijalna organizacija pod imenom Brodsko okružje, koju je od 1873. do 1886. činio istočni dio teritorija nekadašnje Brodske pukovnije. Formirani su kotari kao manje teritorijalno-upravne jedinice Srijemske županije. Jedan od njih bio je i kotar Vinkovci (Petković, 2006), za koje je 1886. godina vrlo značajna jer se baš tada mađarski inženjer Arpad Knothy izborio za novu trasu pruge koja je prolazila Vinkovcima (Matković, 2019). Ta je željeznica imala važnu ulogu i u Velikom ratu, koji je nedugo nakon toga pogodio kotar Vinkovce, kao i ostatak Europe. U Vinkovce su smještena dva bataljuna i mnogobrojni vojnički odjeli, a osnovana je i vojna bolnica, između ostalog, u zgradi vinkovačke gimnazije (Prutki, 2016). Zanimljivo je da je nekoliko godina nakon Prvog rata u Vinkovcima uhićen poznati slavonski odmetnik i razbojnik Jovan Stanisavljević – Čaruga (Matković, 2019). Nažalost, tijekom Drugog svjetskog rata u Vinkovcima su sabirani slavonski i srijemski Židovi pod rukovodstvom Ivana Tolja, isprva na nogometnom stadionu NK Cibalijske, a zatim u vagone na željezničkom kolodvoru, koji su upućivani izravno u Jasenovac i Auschwitz (Bućin, 2021). Netom

nakon Drugog svjetskog rata, u razdoblju administrativno-centralističkog upravljanja Vinkovcima, gospodarstvo nije cvjetalo, a najviše je zbog preslikavanja sovjetskog sustava patila poljoprivreda. Nekoliko godina nakon toga dolazi do razvoja gospodarstva – osniva se Poljoprivredno-industrijski kombinat (PIK), drvnoindustrijski kombinat Spačva, vinkovačka tekstilna industrija (Vintex), tvornica cipela Kvalitet, a razvija se i postojeća industrija građevnog materijala Dilj. Tih su godina, točnije 1966., pokrenute Vinkovačke jeseni, kulturno-umjetnička manifestacija nastala kao smotra folkloru Slavonije i Baranje. Godinu dana prije toga sagrađen je i novi željeznički kolodvor, koji je bio vrlo važan ne samo za prijevoz putnika nego i roba. O razvijenosti željeznice svjedoči da su Vinkovci bili jedna od točaka Orient-Expressa, u kojem se, prema priči Agathe Christie, baš negdje između Vinkovaca i Slavenskog Broda dogodilo i zagonetno ubojstvo (Matković, 2019).

Slika 7 Željeznički kolodvor grada Vinkovaca

(izvor: fotografija Saula Tikvića)

Slika 8 Parna lokomotiva JŽ 51-133 (željeznički kolodvor Vinkovci)

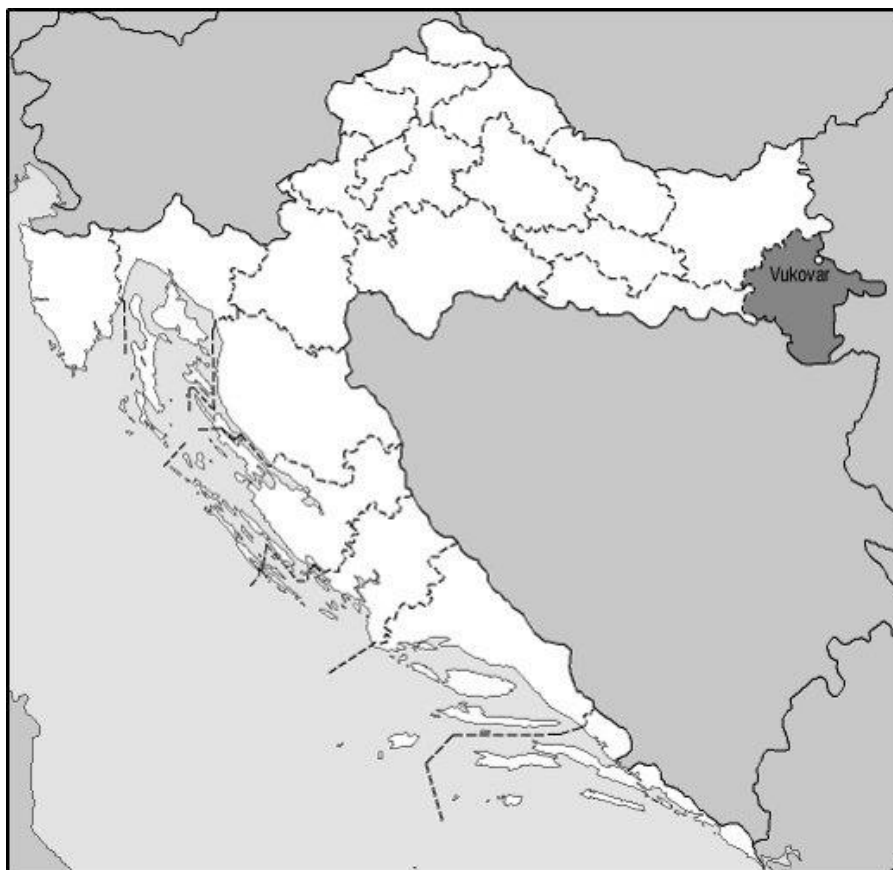
(izvor: fotografija Saula Tikvića)

Kako osamdesetih dolazi do krize koja je naposljetku rezultirala agresijom udruženih velikosrpskih snaga i Jugoslavenske narodne armije, za Vinkovce počinje vrlo teško razdoblje. Domovinski rat za opću bolnicu Vinkovci počeo je 2. svibnja 1991. kada je hitna pomoć upravo iz Vinkovaca došla na teren u Borovo. Tijekom rata bolnica je bila granatirana iz Mirkovaca, vojarne i iz zraka. Preko 5000 granata palo je u krug bolnice, svih pet katova bilo je probijeno, pa se rad premjestio u podrum. Od 2. svibnja 1991. do 15. svibnja 1992. u bolnici je zbrinuto 2406 ranjenika. Vinkovačka 109. i 3. mehanizirana gardijska brigada Kune sudjelovale su u obrani grada, ali i okolnih mjesta, a jedanaesti rujna zapamćen je kao dan velikog razaranja grada na Bosutu zbog ogorčenosti zapovjednika vojarne činjenicom da se predalo šest pripadnika JNA iz Vojvodine koji nisu htjeli sudjelovati u ratu. Grad je pogođen s više od 500 projektila, gađani su i bolnica i povijesni spomenici (Knežević, 2021). Pet dana nakon toga pogođena je i knjižnica s bogatom zavičajnom zbirkom (Matić, 2020), a s obzirom na gađanje kulturno važnih objekata taj bi se čin JNA mogao okarakterizirati kao kulturocid. Iako su Vinkovci u Domovinskom ratu pretrpjeli velika stradanja, završetkom Domovinskog rata nastavili su svoju priču i svoj tisućljetni povijesni kontinuitet.

1. Andrić, Stanko. 2007. *Vinkovci u srednjem vijeku: područje grada Vinkovaca od kasne antike do kraja turske vlasti*. Matica hrvatska, Ogranak – Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Vinkovci – Slavonski Brod.
2. Bućin, Rajka. 2021. Transport upućen u Auschwitz iz Vinkovaca u kolovozu 1942. i sudbina srijemskih i bijeljinskih Židova za vrijeme Drugoga svjetskog rata. *Časopis za suvremenu povijest*, br. 2. 615–630.
3. Bušić, Krešimir. 2002. Prilog poznavanju povijesnog razvoja kršćanstva na vinkovačkom prostoru: kontinuitet društvenoga i urbanoga života oko gotičke crkve sv. Ilije (Meraja) u Vinkovcima. *Croatia Christiana periodica* 26, br. 50. 11–28.
4. Crnčan, Mirko i Dević, Antun. 2004. *Župa Rokovci-Andrijaševci*. Pauk. Cerna.
5. Dizdar, Marko i dr. 2002. *Iz kolijevke rimskih careva: Vinkovci u svijetu arheologije*. Gradski muzej Vinkovci – Arheološki muzej Zagreb. Vinkovci – Zagreb.
6. Dizdar, Marko. 2001. *Latenska naselja na vinkovačkom području*. Arheološki zavod Filozofskog fakulteta. Zagreb.
7. Durman, Aleksandar. 2006. *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
8. Durman, Aleksandar. 2000. *Vučedolski Orion i najstariji europski kalendar*. Arheološki muzej u Zagrebu – Gradski muzej Vinkovci – Gradski muzej Vukovar. Zagreb – Vinkovci – Vukovar.
9. Durman, Aleksandar. 1999. Vučedolska terina i Orion. *Opuscula archaeologica* 23-24. 9– 10.
10. Grgurovac, Martin, ur. 2008. *Vinkovački spomenar: povijest, sjećanje i uspomene na grad, ljude i događaje: knjiga 1*. Slavonska naklada „Privlačica“. Vinkovci.
11. Iskra Janošić, Ivana. 2005. *Vinkovci u antici i srednjem vijeku*. Gradski muzej Vinkovci. Vinkovci.
12. Knežević, Luka. 2021. „Vrata Hrvatske“. *Vinkovci i okolica u Domovinskom ratu (završni rad)*. Filozofski fakultet. Pula.
13. Kujundžić, Miroslav. 2014. Rimske Cibalae. *Essehist* 6. 22–29.
14. Korda, Josip. 1954. *Vinkovci i okolica: vodič kroz Vinkovce i okolicu* izdan u čast devete godišnjice oslobođenja grada Vinkovaca 15. travnja 1954. Vinkovci. Vinkovačke novosti.
15. Lazanin, Sanja. 2006. *Vinkovci i Vukovar na prijelazu 18. u 19. stoljeće (doktorska disertacija)*. Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet. Zagreb.
16. Ljoljo, Nikolina. 2019. *Vinkovci prije Cibala* (završni rad). Filozofski fakultet Osijek. Osijek.
17. Matić, Josipa. 2020. *Vinkovci u Domovinskom ratu (diplomski rad)*. Filozofski fakultet Osijek. Osijek.
18. Matković, Martina. 2019. *Vinkovci od A do Ž*. Turistička zajednica. Vinkovci.
19. Mažuran, Ive. 2005. *Osnivanje Vojne granice u Slavoniji 1702. godine*. Državni arhiv u Osijeku. Osijek.
20. Petković, Danijel i Rapan Papeša, Anita. 2011. *Rokovačke zidine*. Gradski muzej. Vinkovci.
21. Petković, Danijel. 2006. *Srednjovjekovna naselja sjeverozapadnog dijela vinkovačkog kraja: u prostoru današnjih općina Stari Mikanovci, Vođinci, Ivankaovo, Andrijaševci, Markušica, Tordinci, Nuštar te grada Vinkovaca*. Gradski muzej Vinkovci. Vinkovci.
22. Prutki, Stjepan, ur. 2016. *Vinkovački kraj u Velikom ratu (1914. – 1918.)*. Povijesno i športsko društvo Hrvatski Sokol Vinkovci – Državni arhiv u Vukovaru. Vinkovci.
23. Skupina autora. 2011. *Najstariji europski grad: Vinkovci od neolitika do danas*. Slavonska naklada „Privlačica“ – Gradski muzej Vinkovci. Vinkovci.
24. Vulić, Hrvoje. 2012. Kamenica - Ranokršćanski kompleks kod Vinkovaca. *Hrvatska revija* XII 1-2. 62–66.
25. Vulić, Hrvoje. 2010. Valentinijan i Valens. *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja* 27. 283–287.

GEOGRAFSKI POLOŽAJ I OPĆI PODATCI O VUKOVARSKO – SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI

Vukovarsko-srijemska županija smještena je na krajnjem sjeveroistoku Republike Hrvatske. Najistočnija točka naše Županije i Hrvatske je grad Ilok na 19°27'00" i. g. d.

Slika 9 Vukovarsko-srijemska županija

(izvor: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=65650>)

Sjeveroistočnu granicu Županije, a ujedno i državnu granicu prema Republici Srbiji predstavlja tok rijeke Dunav, a južnu rijeka Sava, koja je i državna granica s Bosnom i Hercegovinom.

Istočna granica Županije (također i granica sa Srbijom) nije obilježena posebnim prirodnim (reljefnim ili hidrografskim) pojavama, već se u sjevernom dijelu proteže područjem Fruške gore i Vukovarskog lesnog ravnjaka, a u središnjem i južnom dijelu srijemskom nizinom i prostorom Spačve.

Na zapadu Županija graniči s Brodsko-posavskom, a na sjeverozapadu i sjeveru s Osječko-baranjskom županijom.

Površina županije: 2448 km² ili 4,3 % površine Hrvatske.

Broj stanovnika 2021. 144 438 ili 3,71% stanovništva Hrvatske.

Naša demografska slika

Prema popisu iz 2021. godine u Vukovarsko-srijemskoj županiji živi 144 438 stanovnika, odnosno 3,71% od ukupnog stanovništva RH. Gustoća naseljenosti iznosila je 59 stanovnika po km² (oko 11,6 stanovnika/km² manje nego u 2011. godini).

Podaci o prirodnom kretanju stanovništva u 2021. godini pokazuju opadanje nataliteta: ukupno rođenih bilo je 1266, a umrlih 2.533. Prirodno kretanje stanovništva bilježi prirodni pad, jer je stopa nataliteta 8,8 ‰, a stopa mortaliteta 17,5 ‰. U istoj godini u Županiju se iz inozemstva doselilo 940 stanovnika, a u inozemstvo odselilo 1953 ljudi ili -1267 stanovnika. Prema popisu iz 2021. godine u svim županijama smanjen je ukupan broj stanovnika, a u VSŽ najveći je relativni pad (20,28 %).

Dobno–spolna struktura

U dobi 0 – 19 godina je 28389 ili 19,65 % stanovnika (u Hrvatskoj 19,2 %), zrelo stanovništvo 83357 ili 57,7 %, a učešće starijih od 65 godina je 32.692 ili 22,6 % (u Hrvatskoj 22,45 %). Prosječna starost stanovništva Vukovarsko-srijemske županije iznosi 42,5 godine (Hrvatska 43,8 godina) čime se VSŽ ubraja u županije s prosječno mlađim stanovništvom u Hrvatskoj. Danas u Vukovarsko-srijemskoj županiji živi 70 010 muškaraca i 74 428 žena, što je u odnosu na 2011. godinu manje 35 083 ili -19,5 %, a u odnosu na 1991. godinu promjena je -37 %. U vrijeme agresije na Republiku Hrvatsku, od 1991. godine, 42,2 % teritorija Županije bilo je okupirano, a iz domova je protjerano 110.898 stanovnika ili 48 % ukupnog stanovništva Županije.

Vukovarsko-srijemska županija ima 84 naseljena mjesta, tj. 5 gradova (Vukovar, Ilok, Vinkovci, Županja i Otok) i 26 općina. U pet gradova naše Županije živi 44,75 % od ukupnog broja stanovnika. Osobitost ovog kraja jesu mnoga velika sela s po više tisuća stanovnika.

Pismenost

Vukovarsko-srijemska županija ima, prema popisu iz 2021. g. 3,17 % nepismenog stanovništva u dobi od 10 i više godina. Udio među muškarcima je 0,98 %, a među ženama 5,16 %.

Prema istom popisu Republika Hrvatska ima 1,77 % nepismenoga stanovništva od čega je 0,67 % muških i 2,77 % ženskih osoba. Najveći udio nepismenih nalazi se u dobnoj skupini 65+ i čini 70,2 % od ukupno nepismenog stanovništva.

Nacionalne manjine

Prema popisu iz 2021. godine u Vukovarsko-srijemskoj županiji većinu stanovništva čine Hrvati (78,3 %). Manjine čine oko 8 % ukupnog stanovništva, od čega najviše čine Srbi (5 %), što prati i religijsku strukturu stanovništva. 1,2 % stanovništva nije se izjasnilo u smislu nacionalne pripadnosti.

SUDIONICI**Kategorija LIKOVNA KULTURA**

Redni broj	Ime	Prezime	Županija	Škola	Mentor/ica
1.	Magda	Oswald	Osječko-baranjska	OŠ Frana Krste Frankopana, Osijek	Sandra Marijanović
2.	Victoria	Findrik	Zagrebačka	Osnovna škola Pokupsko, Pokupsko	Marina Lapadatović
3.	Helena	Vidović	Šibensko-kninska	OŠ Petra Krešimira IV., Šibenik	Antoni Paškov
4.	Aurora	Celija	Istarska	OŠ Kaštanjer, Pula	Nevena Starčević
5.	Lucija	Vlainić	Ličko-senjska	OŠ dr. Franje Tuđmana, Lički Osik	Antonija Kreković
6.	Lara	Lihtar	Grad Zagreb	OŠ Stenjevec, Zagreb	Lena Ivanković
7.	Iva	Horvat	Vukovarsko-srijemska	OŠ Mitnica, Vukovar	Lucija Marić
8.	Karmen	Ivić	Splitsko-dalmatinska	OŠ Vjekoslava Paraća, Solin	Sanja Mirošević
9.	Dora	Mlakar	Varaždinska	VII. osnovna škola, Varaždin	Iva Šarić
10.	Iva	Lelić	Krapinsko-zagorska	OŠ Vladimir Nazor, Križevci	Ana Marija Smoljanec

Kategorija LIKOVNA UMJETNOST

Redni broj	Ime	Prezime	Županija	Škola	Mentor/ica
1.	Veronika	Heig	Požeško-slavonska	Katolička gimnazija s pravom javnosti u Požegi	Vera Čuže-Abramović
2.	Andrija	Perić	Požeško-slavonska	Gimnazija Požega	Vera Čuže-Abramović
3.	Paola	Bokan	Dubrovačko-neretvanska	Gimnazija Metković	Marijana Dodig
4.	Veronika	Suk	Istarska	SŠ Vladimir Gortan Buje	Sabrina Fatorić Bertović
5.	Matej	Dropuljić	Dubrovačko-neretvanska	Gimnazija Metković	Marijana Dodig
6.	Tereza	Turić	Vukovarsko-srijemska	Gimnazija Matije Antuna Reljkovića Vinkovci	Larisa Bačani-Hnatko
7.	Maja	Kladarić	Brodsko-posavska	Gimnazija "Matija Mesić" Slavonski Brod	Snježana Kauzlarić
8.	Ema	Cindrić	Krapinsko-zagorska	Srednja škola Krapina	Pušelj Vesna
9.	Ela	Lasić	Grad Zagreb	1. Gimnazija Zagreb	Maja Ferček
10.	Klara	Mladenović	Splitsko-dalmatinska	Prirodoslovna škola Split	Dorotea Lukač

Kategorija VIZUALNE UMJETNOSTI I DIZAJN

Redni broj	Ime	Prezime	Županija	Škola	Mentor/ica
1.	Hana	Tomić	Grad Zagreb	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna – Zagreb	Ivona Marendić
2.	Ula	Reić	Splitsko-dalmatinska	Škola likovnih umjetnosti – Split	Anđela Vidić
3.	Iris Helena	Molitorisz	Primorsko-goranska	Škola za primijenjenu umjetnost u Rijeci	Ines Milčić
4.	Veronika	Benzia	Primorsko-goranska	Građevinska tehnička škola u Rijeci	Tonči Peranić
5.	Lana	Bertić	Grad Zagreb	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna – Zagreb	Martina Majcen Starček
6.	Mateja	Jakob	Grad Zagreb	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna – Zagreb	Tomislav Tomić
7.	Emilija	Piljek	Grad Zagreb	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna – Zagreb	Tomislav Tomić
8.	Matea	Ljubić	Krapinsko-zagorska	Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok	Nikola Sinković
9.	Jana	Vučković	Dubrovačko-neretvanska	Umjetnička škola Luke Sorkočevića	Ivana Selmani
10.	Luna	Klein	Splitsko-dalmatinska	Škola za dizajn, grafiku i održivu gradnju Split	Ivana Pavić

SPONZORI

